

EUROPOS OMBUDSMENAS

Europos ombudsmenas nagrinėja Europos Sąjungos institucijų, įstaigų, organų ir agentūrų netinkamo administravimo atvejus. Jis gali pradėti tyrimą savo iniciatyva arba gavęs ES piliečio ar bet kurio valstybėje narėje gyvenančio fizinis asmens ar registruotą buveinę turinčio juridinio asmens skundą. Ombudsmeną renka Europos Parlamentas savo kadencijos laikotarpiui.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 20, 24 ir 228 straipsniai ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 43 straipsnis.

Nuostatos dėl ombudsmeno statuso ir pareigų išdėstytos sprendime, kurį 1994 m. kovo 9 d. priėmė Parlamentas, prieš tai pasikonsultavęs su Komisija ir gavęs Tarybos pritarimą^[1]. Vėliau ombudsmenas patvirtino šį sprendimą įgyvendinančias nuostatas. Ombudsmeno rinkimo ir atleidimo tvarka nustatyta Parlamento darbo tvarkos taisyklių 231–233 straipsniuose.

TIKSLAI

Europos ombudsmeno pareigybė įsteigta pagal Maastrichto sutartį (1992 m.); ombudsmeno uždaviniai:

- gerinti piliečių arba visų valstybėse narėse gyvenančių fizinių asmenų ar registruotą buveinę turinčių juridinių asmenų apsaugą Europos Sąjungos institucijų, įstaigų, organų ar agentūrų netinkamo administravimo atvejais ir
- taip padidinti ES institucijų atvirumą ir demokratinę atskaitomybę priimant sprendimus ir vykdant administravimo funkcijas.

A. Statusas

1. Rinkimai

a. Reikalavimai

Ombudsmenas:

- turi atitikti reikalavimus, keliamus asmenims, norintiems eiti pareigas aukščiausioje teisminėje institucijoje savo šalyje, arba turi turėti tinkamą kompetenciją ir patirtį atlikti ombudsmeno pareigas;

[1]OL L 113, 1994 5 4, p. 15 – pakeitimai padaryti Europos Parlamento 2002 m. kovo 14 d. (OL L 92, 9.4.2002, p. 13) ir 2008 m. birželio 18 d. (OL L 189, 2008 7 17, p. 25) sprendimais.

— turi užtikrinti visišką savo nepriklausomumą.

b. Tvarka

Kiekvienos Parlamento kadencijos pradžioje arba ombudsmeno mirties, atsistatydinimo arba atleidimo iš pareigų atveju Europos Parlamento pirmininkas kviečia pateikti kandidatūras ombudsmeno pareigybei ir nustato jų pateikimo terminus. Kandidatūras turi remti ne mažiau kaip keturiasdešimt Parlamento narių, kurie yra iš ne mažiau kaip dviejų valstybių narių. Kandidatūros teikiamos Parlamento Peticijų komitetui, šis įvertina jų priimtinumą. Komitetas gali paprašyti išklaudyti kandidatus. Vėliau priimtinių kandidatūrų sąrašas pateikiamas Parlamentui balsuoti. Ombudsmenas išrenkamas, jei surenka balsavusių Parlamento narių balsų daugumą.

2. Kadencija

a. Kadencijos trukmė

Ombudsmeną renka Parlamentas po kiekvienų rinkimų visai Parlamento kadencijai. Jis gali būti perrinktas kitai kadencijai.

b. Pareigos

Ombudsmenas:

- eidamas savo pareigas yra visiškai nepriklausomas siekiant ES ir jos piliečių bei joje gyvenančių fizinių asmenų ir joje registruotą buveinę turinčių juridinių asmenų interesų užtikrinimo;
- nesiekia gauti ir neklauso nurodymų iš Sąjungos institucijų, įstaigų, organų ar agentūrų;
- privalo susilaikyti nuo bet kokių su jo pareigomis nesuderinamų veiksmų;
- negali turėti jokių kitų atlyginamų ar neatlyginamų politinių ar administracinių pareigų nei jokio kito mokamo ar nemokamo darbo.

3. Atleidimas

Parlamento prašymu Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (ESTT) gali ombudsmeną atleisti, jei jis nebeatitinka jo pareigoms keliamų reikalavimų arba yra kaltas padaręs sunkų nusižengimą.

B. Vaidmuo

1. Taikymo sritis

Ombudsmenas nagrinėja Europos Sąjungos institucijų, įstaigų, organų ir agentūrų netinkamo administravimo atvejus.

a. Ombudsmenas gali nustatyti netinkamo administravimo atvejus, jei institucija pažeidžia:

- pagrindines teises,
- teises normas ar principus,
- gero administravimo principus.

Europos ombudsmeno tyrimai daugiausia susiję su:

- skaidrumu ir (arba) atskaitomybe,
- aptarnavimo kultūra,
- procesinių teisių užtikrinimu,
- tinkamu įgaliojimų naudojimu,
- pagrindinių teisių paisymu,
- įdarbinimu,
- geru ES personalo klausimų valdymu,
- patikimu finansų valdymu,
- etika,
- visuomenės dalyvavimu ES sprendimų priėmimo procese.

Apie trečdalį kasmet ombudsmeno atliekamų tyrimų yra susiję su informacijos nepateikimu arba atsisakymu ją suteikti.

b. Išimtys

Į ombudsmeno kompetenciją nepatenka:

- ESTT ir Bendrojo teismo veiksmai vykdamas savo teisinius įgaliojimus. Ombudsmenas gali vykdyti tyrimus, susijusius tik su ESTT neteismine veikla, pavyzdžiui, viešaisiais pirkimais, sutartimis ir tarnautojų bylomis;
- skundai dėl vietos, regioninių arba nacionalinių valdžios institucijų, netgi kai šiuose skunduose nurodomi su Europos Sąjunga susiję klausimai;
- nacionalinių teismų arba ombudsmenų veikla: ombudsmenas nėra apeliacinė instancija šių subjektų sprendimų atveju;
- bet kokie atvejai, kuriems netaikytos atitinkamos administravimo procedūros susijusiose organizacijose;
- skundai dėl atskirų ES pareigūnų elgesio.

2. Perduoti svarstyti klausimai

Vykdydamas pareigas savo iniciatyva arba remdamasis skundu ombudsmenas atlieka visus tyrimus, kurie, jo manymu, yra pagrįsti. Kiekvienas ES pilietis arba kiekvienas bet kurioje valstybėje narėje gyvenantis fizinis asmuo ar registruotą buveinę turintis juridinis asmuo gali tiesiogiai arba per Europos Parlamento narį pateikti ombudsmenui skundą, išskyrus tuos atvejus, kai nurodyti faktai yra ar buvo nagrinėjami teismine tvarka.

3. Tyrimo galios

Ombudsmenas gali prašyti informacijos iš:

- institucijų ir įstaigų, kurios privalo įvykdyti prašymą ir suteikti ombudsmenui prieigą prie atitinkamų bylų. Jos gali atsisakyti pateikti informaciją tik dėl tinkamai pagrįstų slaptumo priežasčių;
- minėtųjų institucijų ir įstaigų pareigūnų ir tarnautojų, kurie ombudsmeno prašymu turi liudyti; juos saisto pareiga saugoti tarnybinę paslaptį;

- valstybių narių valdžios institucijų, kurios privalo įvykdyti prašymą, išskyrus atvejus, kai perduoti informaciją draudžiama pagal įstatymą arba kitą teisės aktą; tačiau net ir šiais atvejais ombudsmenas gali gauti informaciją, jeigu jis įsipareigoja jos neatskleisti.

Jei prašoma pagalba ombudsmenui nesuteikiama, jis praneša apie tai Parlamentui, o šis imasi reikiamų veiksmų. Ombudsmenas taip pat gali bendradarbiauti su valstybių narių ombudsmenais, vadovaudamasis atitinkamais nacionalinės teisės aktais. Vis dėlto, jeigu paaiškėja, kad dėl pateiktos informacijos turėtų būti taikoma baudžiamoji teisė, ombudsmenas nedelsdamas praneša apie tai kompetentingoms nacionalinėms valdžios institucijoms ir Europos kovos su sukčiavimu tarnybai (OLAF). Prireikus ombudsmenas taip pat gali pranešti tai ES institucijai, kuriai pavaldus atitinkamas pareigūnas ar tarnautojas.

4. Tyrimų rezultatai

Jeigu įmanoma, ombudsmenas kartu su atitinkama institucija arba įstaiga ieško skundą pateikusiam asmeniui palankaus sprendimo. Ombudsmenas, nustatęs netinkamo administravimo atvejį, pateikia savo rekomendacijas atitinkamai institucijai ar įstaigai, o ši per tris mėnesius privalo pateikti ombudsmenui savo nuomonę. Jeigu institucija neatsižvelgia į siūlomas rekomendacijas, ombudsmenas gali parengti specialią ataskaitą Parlamentui. Parlamentas savo ruožtu gali parengti pranešimą dėl ombudsmeno pateiktos specialiosios ataskaitos. Galiausiai ombudsmenas praneša skundą pateikusiam asmeniui apie tyrimų rezultatus, taip pat apie atitinkamos institucijos ar įstaigos pareikštą nuomonę ir ombudsmeno parengtas rekomendacijas.

C. Administravimas

Ombudsmenui padeda sekretoriatas, kurio darbuotojams taikomos Europos Sąjungos viešosios tarnybos taisyklės. Ombudsmenas skiria sekretoriato vadovą.

D. Veikla

Pirmasis ombudsmenas Jacob Söderman dirbo dvi kadencijas – nuo 1995 m. liepos mėn. iki 2003 m. kovo 31 d. Per šį laikotarpį Parlamentas priėmė (2001 m.) Gero administracinio elgesio kodeksą. Tai yra proceso kodeksas, jame atsižvelgiama į ES administracinės teisės principus, kuriais vadovaujamosi ESTT praktikoje, ir remiamasi nacionalinės teisės aktų nuostatomis. Juo ombudsmenas vadovojasi aiškindamasis, ar esama netinkamo administravimo, taigi vykdydamas tyrimus remiasi kodekso nuostatomis. Be to, kodeksas taip pat yra vadovas ir informacijos šaltinis ES pareigūnams, juo skatinama laikytis aukščiausių administravimo standartų.

Nikiforos Diamandouros Europos ombudsmenu buvo nuo 2003 m. balandžio mėn. iki 2013 m. kovo 14 d., kai atsistatydino, jo atsistatydinimas įsigaliojo 2013 m. spalio 1 d. 2006 m. liepos 11 d. jis Parlamento pirmininkui pateikė pasiūlymą dėl Ombudsmeno statuto keitimo; šį pasiūlymą palaikė Peticijų komitetas, Parlamentas ir Taryba. Statutas buvo iš dalies pakeistas siekiant sutvirtinti ir paaiškinti ombudsmeno vaidmenį, pavyzdžiui, kalbant apie galimybę susipažinti su dokumentais ir informacijos, kuri gali priklausyti OLAF įgaliojimų sričiai, perdavimą.

Per 2013 m. liepos mėn. sesiją Europos Parlamentas buvusią Airijos ombudsmenę Emily O'Reilly paskyrė į Europos ombudsmeno pareigas, kurias ji pradėjo eiti 2013 m.

spalio 1 d. Jos kandidatūra buvo iš naujo patvirtinta du kartus: po 2014 m. ir po 2019 m. Europos Parlamento rinkimų. Ji padidino ombudsmeno vaidmens matomumą, atkreipdama dėmesį į piliečiams labiausiai rūpimus klausimus ir užtikrindama, kad ES laikytųsi aukščiausių administravimo, skaidrumo ir etikos standartų. Ji propagavo skaidrumą ES sprendimų priėmimo procese, visų pirma trišaliuose dialoguose ir Taryboje, taip pat lobistinės veiklos, ekspertų grupių, ES agentūrų (pvz., Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūros, FRONTEX) ir tarptautinių derybų (pvz., Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės, TPIP) srityse. Ji siekė patobulinti taisykles dėl informavimo apie pažeidimus, dėl Europos piliečių iniciatyvos ir dėl negalios. E. O'Reilly taip pat išnagrinėjo netinkamo administravimo atvejus, susijusius su buvusio Komisijos generalinio sekretoriaus paskyrimu.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Nors vykdydamas pareigas ombudsmenas yra visiškai nepriklausomas, jis yra Parlamento ombudsmenas. Todėl SESV 228 straipsnis yra 1 skyriaus skirsnyje, kuriame kalbama apie Europos Parlamentą. Ombudsmenas palaiko labai glaudžius santykius su Parlamentu, o šis turi išskirtinę kompetenciją jį paskirti ir prašyti ESTT jį atleisti, taip pat nustato jo pareigas reglamentuojančias taisykles, padeda atlikti tyrimus ir gauna iš jo ataskaitas. Peticijų komitetas, remdamasis Darbo tvarkos taisyklių 232 straipsniu, kasmet parengia pranešimą dėl ombudsmeno metinės veiklos ataskaitos. Peticijų komitetas savo pranešimuose ne kartą išreiškė savo visapusišką paramą ombudsmeno darbui ir pabrėžė, kad ES institucijos turėtų visapusiškai bendradarbiauti su juo siekiant padidinti ES skaidrumą ir atskaitomybę, visų pirma įgyvendinant jo rekomendacijas. 2019 m. vasario 12 d. Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl reglamento, kuriuo siūlomas atnaujintas ombudsmeno statutai, projekto; jame siekiama sustiprinti ombudsmeno nepriklausomumą ir įgaliojimus. Komisija savo nuomonę pateikė 2019 m. spalio 31 d. Dokumentas yra pateiktas Tarybai, kad ši jam pritartų, tada Parlamentas galutinai jį patvirtins.

Ottavio Marzocchi
12/2020

